

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1336642/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב מיכאל עמוס

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ טו"ר אלעד זמיר)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אושרית ברזיר-טפר וטו"ר עקיבא נאמן)

הנדון: טענת 'אם אינו אצלי לא אתן לו מזונות'; שיעור המזונות ורכיבי מדור, חינוך וכו' במשמורת משותפת – עקרונות ודרכי חישוב; טענת חוסר יכולת מצד בעל רכוש ובניגוד לנתונים ולהצהרותיו במקומות אחרים

פסק דין

א. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית הדין הרבני האזורי שהעמיד את חיובו של המשיב במזונות לדיהם של הצדדים על סך 6,000 ש"ח (כולל מדור ולא כולל 'מחציות').

בעת שניתן פסק הדין היו שישה משמונת ילדי הצדדים קטינים, כיום חמישה עודם קטינים. למעשה התייחסה המערערת בכתב הערעור אל הסכום כאילו נפסק בעבור חמישה ילדים בלבד (כשמוכן מאליו שלו נפסק לשישה היה הדבר מעצים את טענותיה נגדו) וכפי המשתמע מכתב הערעור סיבת הדבר היא היותה של הבת שהייתה אז קטינה וכיום בגירה מתגוררת מחוץ לבית ומקבלת קצבת נכות שלכאורה משמשת לצרכיה.

בית הדין האזורי מכל מקום לא הורה מפורשות בדבר שיעורו של השנוי שיהיה בסכום המזונות, אם בכלל יהיה, בהגיע כל ילד נוסף לבגרות.

פסק הדין גם אינו כולל הנמקה ואף לא פירוט, בכלל האמור גם כי נעדרת ממנו הבחנה בין רכיב המדור (ולכאורה גם הוצאות החזקת המדור) הכלול בסכום הגלובלי שנקבע לרכיבים אחרים, בין רכיבים כגון ביגוד הנגזרים מהיותו של הורה זה או אחר נושא בעול קנייתם בפועל ללא קשר לחלוקת זמני השהות לרכיב המזונות עצמו המושפע מזמני השהות, בין מזונותיהם של קטני הקטנים לשל הגדולים מהם, ובין אלה המיועדים לילדים שלהם זמני שהות משמעותיים עם האב, עד כדי חלוקת זמנים שוויונית בינו לבין האם, לאלה המיועדים לילדים השהים עם האם במרבית הזמן ואולי בכלול או כמעט בכלול.

משכך כולל כתב הערעור טענות רבות חלופיות המושתתות על השערות ועל ניתוח מוצע של אפשרויות שונות, אך כללו של דבר הוא כי נטען בו שסכום כאמור לעיל אינו יכול להספיק לכל צורכיהם של חמישה ילדים – כולל מדורם – אף אם ההורים חולקים בשווה בזמני השהות של חלק מהילדים עימם. כן נטען בנוגע לרכיבים שאינם מושפעים מזמני השהות ובנוגע לרכיבים שעל פי דין תורה צריכים להיות מוטלים במלואם על האב, כגון "הוצאות בניו לתלמוד תורה", ובפועל הושתו על האם שהרי האב חויב רק במחצית הוצאות החינוך ולעניינן נקבע בפסק הדין בפירוש כי בכלל זה גם "מסגרות חינוך" ולא רק חוגים וכדומה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פסק הדין לא כלל גם אמירה בנוגע להכנסותיו של האב ואף כאן פתוחה האפשרות להשערה כי הסכום שנקבע נובע מהנחתו של בית הדין כי סכום למעלה ממנו הינו למעלה מיכולתו של האב, הנחה העשויה לענות אולי על התהיות הקודמות, שכן אפשר להניח שבית הדין האזורי עצמו סבור שהסכום שקבע אינו מספק אלא שלדעתו אין האב יכול לשאת ביותר ממנו, ולפיכך גם לא נקבעה הפחתה לכשיגיעו מקצת הילדים לבגרות שכן גם אז יהיה מקום לחייב בסכום שנקבע אלא שאז אכן – משלב מסוים ואילך – יהיה בסכום זה כדי לענות על מלוא הצרכים ולא נראהו כסכום שאינו מספק שנקבע רק בגלל חוסר יכולת.

מכל מקום כתב הערעור כולל טענות גם במישור זה ומבקש להוכיח כי יכולותיו של האב גבוהות הן וכי הכנסותיו הקבועות – המוצהרות והבלתי-מוצהרות – מגיעות לסכומים נכבדים. טענות אלה נסמכות בין השאר על תדפיסי בנק ועל הצהרה שהגיש האב עצמו לבנק למשכנתאות.

ב. משורת הדין היה מקום לבקש מבית הדין האזורי לנמק את פסקו ולפשוט אולי את הספק בנוגע לנימוקיו, אך אין זו חובה – על פי תקנות הדין – אלא סמכות הנתונה לבית הדין הגדול לפי שיקול דעתו, ומאחר שהטענות נטענו כלפי כל אחת מהאפשרויות וכל אחד ממרכיבי השיקולים הגלומים, או העשויים להיות גלומים, בפסק הדין – לא נזקקנו לכך בפועל.

ג. המשיב מצידו טען אף הוא הן במישור של צורכי הקטינים והן במישור של יכולותיו שלו, כך בכתב התשובה לערעור וכך בדיון שהתקיים לפנינו.

לעניין צורכי הקטינים הדגיש את זמני השהות השוויוניים (אצל חלק מהילדים) וכן את דברי המערער עצמה כי בית הדין קמא ערך 'חישוב מתמטי של ההוצאות' וירד לפרטים. לעניין זה ציין לסעיף 48 לכתב הערעור שבו נאמר כך, וכאן חובתנו להעיר כבר עתה כי מדובר באי-הבנת הנקרא 'במקרה הטוב' ובניסיון בוטה להטעות את בית הדין דנן 'במקרה הפחות טוב', שכן המערער לא כתבה שבית הדין ערך חישוב מתמטי של ההוצאות אלא שאת הפחתת המזונות כנגזרת של זמני השהות ערך "בחישוב מתמטי קר" המתעלם, לטענתה, מהיות חלק מההוצאות הוצאות שאינן מושפעות מחלוקת זמני השהות. אין כאן אמירה על ירידה לפרטים אלא להפך. אין בית הדין חייב לקבל את דברי המערער והמשיב ודאי אינו חייב לקבלם, אך ניסיונו לשים בפיה דברים הפוכים מטענתה שבפועל לוקה כאמור באי-הבנה בסיסית או בכוונת הטעיה. עוד טען המשיב בהקשר זה כי המערער עצמה נוקבת בסכום של 1,400 ש"ח כסכום מקובל למזונות קטין בודד, היינו – במשתמע – כשהוא במשמורת מלאה של אימו, ובפועל נותרים בידיה שישים אחוזים מסכום זה לאחר הפחתת המדור, ולמרות החזקתה בקטינים רק במחצית הזמן.

לעניין יכולותיו שלו טען המשיב כי המסמכים שהגישה המערער ושהגיש הוא עצמו לבנק לצורך קבלת הלוואת המשכנתה "אינם רלוונטיים ואינם מציאותיים", וכי הכנסתו העיקרית התבססה על שתי מקורות הכנסה – עבודתו בהוראה שממנה פוטר מאז, וכתובת סת"ם שממנה משתכר הוא רק כ-5000 ש"ח. המשיב הסביר כי על אף הקושי הכלכלי נטל הלוואת משכנתה ורכש את חלקה של המערער בדירה וזאת לטובת הילדים, כדי לתת להם יציבות בבית שאליו הורגלו, וכי לולי עשה כן היה נאלץ להוציא סכום דומה לצורך שכירות ועל כן מבחינה כלכלית מוצדקת הייתה החלטתו ליטול הלוואה למרות מצבו הכלכלי, ובמשתמע מדבריו: אין לראות בנטילת הלוואה ראייה שמצבו הכלכלי איתן דיו כדי שירשה לעצמו ליטול הלוואה כזו על שכמו.

לסיום טוען האב, המשיב, כי הוא יוצא ידי חובתו לילדיו בזמנים שבהם הם אצלו, כי זמני השהות נקבעו על בסיס המלצות מקצועיות וכי הלכה פסוקה היא כי רשאי האב לומר "אם אינו אצלי לא אתן לו מזונות".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. משסקרנו את עיקרי הטענות נבוא אל ההכרעה.

נפתח בטיעונו האחרון של המשיב, שהרי נוגע הוא לעיקר חיובו במזונות – ולכאורה אם היה מתקבל לא זו בלבד שהיה עלינו לדחות את הערעור אלא שהיה עלינו אף לקבל את ערעורו שלו, לו הוגש, ולפטור אותו כליל מתשלום מזונות לידי האם.

תחילה נעיר כי היכולת לטעון "אם אינו אצלי" וכו' נאמרה בשולחן ערוך רק לגבי בנים שגילם למעלה משש שנים, לא לגבי בנות ולא לגבי בנים שגילם פחות משש. מחמשת הקטינים שבנידונו רק אחד הוא בן שגילו למעלה משש שנים.

יתר על כן: דין זה אמור במזונות שמדין צדקה, שהרי אלה הם המזונות שמגיל שש ומעלה מעיקר הדין, וכידוע לאחר תקנת הרבנות הראשית שחייבה במזונות על גיל חמש עשרה ובהמשך עד גיל שמונה עשרה – יש האומרים, וכך מורה לשון מתקני התקנה עצמם, שאין מדובר רק במתן תוקף ויכולת אכיפה לחיוב שמדין צדקה אלא בחיוב גמור כמו מתחת לגיל שש, ולגבי חיוב זה אין ראייה שאפשר לומר "אם אינו אצלי".

ברם לא נזקקנו לזאת אלא כהערה על טענת המשיב – לשיטתו, אך מן הדין אין אנו זקוקים אף לכך שכן טיעון זה דחוי ושגוי הוא מעיקרו.

אין אנו זקוקים להאריך בעיקרון שעוגן כבר בפסקי דין רבים 'וכבר הלכו בו נמושות' והוא כי ענייני משמורת הילדים – אף הם כענייני המזונות – נוגעים בעיקרם לחובת ההורים כלפי ילדיהם ונגזרים ממנה, מהדאגה לטובת הילד שממנה נובעת חובה זו, ולא מזכות שיש להורה בילדיו. הזכות המשפטית לתבוע משמורת נובעת מהיות ההורים אפוטרופוסייהם של ילדיהם ורשאים לטעון בשמם, כשבהקשר זה יכול ההורה לטעון כי טובת הילדים להיות במשמורתו. זכותו של האב לומר "אם אינו אצלי לא אתן לו מזונות" (אבן העזר סימן פב סעיף ז) בנויה אף היא על ההנחה שטובת הילד להיות אצל האב, וזאת מכוח חובתו של האב "ללמדו תורה" וכו', חובה המוטלת על האב ולא על האם, כמבואר בנושאי כלים שם, ואין כאן מקום להאריך. ומכאן, ואף בזה כבר דשו רבים, כי אין מקום לטענה זו ולסברה זו כשחובות האב כלפי הבן "ללמדו תורה" וכו' יכולות להתקיים כראוי גם בהיותו במשמורת אימו או במשמורת משותפת, וכך הדבר כשעיקר הלימוד נעשה בבית הספר או בתלמוד תורה, וכל שכן שכשמצוי הבן אצל אביו אף אם מדובר רק בזמני שהות מוגבלים וכל שכן אם מדובר במשמורת משותפת יכול האב ללמדו בעצמו את שיכול ורוצה הוא ללמדו מעבר לנלמד במסגרת החינוכית. ומי פתי יאמין לאב שיטען כי לו היו ילדיו עימו היה מלמדם תורה כל היום, מלבד לימודם במוסדות החינוך, ואך בשל הגבלת שהותם עימו למחצית הזמן נפגע לימודם? ואכן האב שבנידונו לא טען זאת אלא ציטט בעלמא את האמירה "אם אינו אצלי" אלא שלא ירד לשורשה ולטעמה. (ולעניין זה של טענת "אם אינו אצלי" וההשלכות של שאלת מקום מגורי הילד וקביעתו על פי בחינת טובת הילד על טענה זו – עיין בין השאר בפסק הדין של בית דין זה במוחב שבחבריו שניים מחברי מוחב זה בתיק 1135150/1 (פורסם), ועיין בזה ובעיקרון בדבר טובת הילד כשיקול מכריע בשאלת מקום מגוריו בפד"ר (כרך א מעמוד 157 ואילך, ובכרך ג עמוד 358 ואילך, בכרך יא עמודים 368 – 369 וכרך יג עמוד 331 ואילך) ובפסקי דינו של בית דין זה במוחב הנ"ל גם בתיק 1086472/1 ובתיק 797129/2 ועוד, וראה עוד סקירה מקיפה ואריכות דברים בפסק דינו של בית הדין הרבני האזורי נתניה, מפי כתבו של הגר"פ מונדשיין, שניתן לא מכבר בתיק 1184092/2 (פורסם).

וכבר מבואר ברמ"א (שם) שהעקרונות האמורים שם בדבר שהיית הילדים עם האב או האם (אף שדבריו מוסבים על שהיית הכנות עם האם – זיל בתר טעמא) אינה אלא דרך כלל, אבל אם נראה לבית הדין אחרת – טובת הילד היא הקובעת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומאחר שהשאלה הצריכה להיבחן היא שאלת טובת הילד, ומאחר שההמלצות המקצועיות – אלה שהאב עצמו נסמך עליהן בטענתו זו עצמה – לא קבעו כי טובת הילדים להיות 'אצלו' במלוא הזמן, אלא את חלוקת הזמנים שנקבעה, הרי שכל עוד לא נסתרו ההמלצות והקביעה שבעקבותיהן חזקה היא שזו טובת הילדים ושכך צריך להיות, וממילא לא קמה הטענה "אם אינו אצלי".

ה. מששללנו טענה זו נבוא לעיקר הדברים, לשיעור החיוב הראוי ולבחינת יכולותיו של האב.

לעניין זה אנו קובעים כי אין ספק שסכום של 6,000 ש"ח אינו מספק את צורכיהם של חמישה קטינים, כולל מדור, בבית האם, אף אם הללו או חלקם נמצאים חלק ניכר מהזמן בבית האב.

האב, המשיב, טוען כאמור כי בידי האם נותרים בעבור כל קטין שישים אחוזים מ-1,400 ש"ח, היינו 840 ש"ח בעבור כל קטין ובסך הכול 4,200 ש"ח, לאחר ניכוי המדור. לאמור: עלות המדור שבה יש לחייבו לדעתו אינה אלא 1,800 ש"ח, שהרי רק אם כך נוכל להגיע למסקנה שלאחר ניכוי עלות המדור מתוך סכום של 6,000 ש"ח נותרים 4,200 ש"ח. איננו יודעים מהיכן גזר המשיב תובנה זאת, ושמא מדברי המערערת עצמה שטענה כי יש להשית עליו בגין מדור הקטינים "לפחות 1,800 ש"ח" שהם מחצית מעלות שכר הדירה שמשלמת היא, ואכן אף לדבריה אלה של האם ייתכן שהיה מקום לראות את המצב העובדתי כאילו משולם לה סכום של 840 ש"ח לחודש בעבור כל קטין (אך ראה להלן שלא כך הדבר שכן האמור מתעלם מרכיב החזקת המדור).

אולם האמת היא שיש לחייב את האב בעבור מדור הילדים בסכום גבוה מכך. כידוע אף כשמדובר בשלושה קטינים בלבד מקובל להשית על האב את מחצית מעלות מדור האם והילדים. (וכבר הוער בהרחבה בפסק הדין בתיק 1241751/2, שניתן במותב שבו שניים מחברי מותר זה ועימם כבוד נשיא בית הדין הגדול (פורסם) שמדין תורה וכמבואר בתשובת הר"י מיגאש (סימן ס) יש לדון על חיוב כזה אף כשמדובר בקטין בודד.) כשמדובר בחמישה קטינים, גם אם לא נניח שהשימוש בדירה מתחלק בינם לבין האם בחלקים שווים וגם אם נניח שחלק מהשימוש הוא לבנות הבגירות שאפשר שהאב סבור שאין עליו ליטול חלק כלשהו בהחזקתן, עדיין יש להטיל על האב, לדעתנו – ובמיוחד כשפלי הנתונים לא מדובר בדירה גדולה או יקרה במיוחד שיכול האב לטעון כי אפשר היה לשכור קטנה וזולה ממנה – לפחות 70% מעלות המדור.

נוסיף כי אף אם לעיתים יש הצדקה להפחית סכום מסוים בשל השתמשותה של האם במדור כולו לבדה כשהילדים אינם אצלה, מכל מקום ברור שההפחתה אינה יחסית, שהלוא סוף סוף אין אפשרות לשכור מדור בגודל הדרוש רק לזמן שבו הילדים בבית, ובענייננו שבו נושאת האם בעול גם כלפי הבנות הבגירות ספק גדול אם יש מקום אף להפחתה כזו.

אף על פי כן למעשה קבענו 70% כאמור, למרות הימצאותם של יותר משלושה קטינים בממוצע עם האם בדירה בכל זמן נתון, שהרי גם אם נניח שבמחצית הזמן נמצאים הקטינים עם האב ואינם צורכים מים וחשמל, למשל, בבית האם – הלוא עדיין נמצאים עימה בממוצע 2.5 קטינים בכל נקודת זמן, וכיוון שלמעשה רק שלושה מהקטינים נמצאים עם האב מחצית הזמן ואילו השניים האחרים – בת אחת נמצאת עם האם מלוא הזמן ובן אחד ישן בבית האב רק פעם בשבועיים, הרי שבממוצע נמצאים עם האם למעלה משלושה, וכששלושה מתוך ארבעה דיירים הם הקטינים הרי שלכאורה על פי דין תורה יש לחייב את החב במזונותיהם, האב, בשלושת-רבעי העלות של השכירות אפילו לו התעלמנו מההכרח לשכור דירה בגודל המספיק לכל הילדים גם אם אין הם נמצאים בה כל העת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

את הוצאות החזקת המדור שיערכה המערערת בסכום של 900 ש"ח, ולפי הסברה שיש לחייב את האב במחציתם נקבה סכום של 450 ש"ח. כך בכתב הערעור, בדיון אמרה כי לאחר בדיקה וחישוב מדוקדק יותר למדה כי מדובר בסכום גבוה יותר 1,100 ש"ח לחודש, והמחצית – 550 ש"ח. המשיב לא סתר טענה זו ואף לא טען נגדה.

אנו נוסף ונאמר כי אף לו טען נגדה קרוב לוודאי שלא היינו מקבלים את טענתו שכן עלותם של ארנונה, מים, חשמל, גז ומיסי ועד בית – אף לאחר שנביא בחשבון הנחות בחלק מהמרכיבים למשפחה חד הורית ואולי גם הנחות בשל זכאות אחת הבנות לקצבת נכות – בדירה שמתגוררות בה אם וחמישה קטינים (וקל וחומר אם מתגוררות בה לעיתים גם חלק מהבגירות) הן בדרך כלל למעלה מסכום זה. גם כאן חלקם של הקטינים בהוצאות הוא למעלה ממחצית, ולפי החישוב לעיל מדובר לפחות ב-70% אפילו ממרכיבי המים והחשמל וכדומה שעלותם משתנה כשאין הילדים בבית, וקל וחומר בנוגע למרכיבי הארנונה הנובעים מעצם הצורך בדירה, בגודל הנוכחי, שהוא אכן צורך של הילדים ושיש לחלוק בו כבשכר הדירה.

נוסיף ונאמר: אף אם נניח שהבנות הבגירות נהנות אף הן במידת מה מכל אלה והאב סבור שאינו חייב – ואינו רוצה – לשאת בעלויות שלצורכן, ואף אם נניח שאי אפשר לחייבו בכך, אף שמדין תורה אין ספק שיש לחייבו לפחות בחלק מכך מדין צדקה, וגם על פי חוק המזונות יש לכך מקום, מכל מקום נוכחותן המופחתת בבית ושימושן המופחת ממילא בכל הנ"ל יש בהם כדי להביאנו לקביעה כי אין להפחית מחלקו של האב בהחזקת המדור מעבר להפחתה שבתחשיב דלעיל הנובעת מהימצאותם של חלק מהקטינים אצלו בחלק מהזמן.

תוצאת כל האמור היא כי לדעתנו יש להשית על האב לפחות 70% מעלות שכר הדירה והחזקתה (3,600 + 1,100 ש"ח) היינו 3,300 ש"ח לחודש. (הסכום מעוגל ב-10 ש"ח, מה שמוצדק כשבלאו הכי אמרנו "לפחות" 70% ומה גם שגם מרכיבים אחרים הם על דרך האומדנה וראה להלן מעניין הזכאות של צד מעוניין לביורר מדויק יותר של הסכומים).

מכאן שהסכום שנקבע בפסק דינו של בית דין קמא רחוק מלספק את עלות המזונות והמדור יחדיו – אפילו לו קיבלנו את עמדת המשיב בנוגע לסכום הראוי לחיוב המזונות 'נטו', ללא המדור. אולם גם את עמדתו זו אין אנו מקבלים וכדלהלן.

1. אין חולק ואין ספק שמרכיבים כמו עלויות ביגוד, ציוד לבית הספר ועוד אינם נגזרת של חלוקת זמני השהות אלא של השאלה מי נושא בעלויות אלה בפועל. האם טענה בדיון לפנינו כי היא נושאת בכל עלויות אלה. האב במידה רבה הודה לדבריה, כל שטען הוא כי לאורך כל התקופה – ובין שמדובר בתקופה שמהפירוד או שמדובר בתקופה שמהגירושינו, מה שלא פורש בדבריו, מדובר בחודשים רבים – הוציא מאות שקלים; ההוצאה היחידה שידע לנקוב בה באופן ספציפי היא חולצה שקנה לבן שגילו פחות מארבע, ומשכך יש מקום לפקפק בטענה כי הוציא בסך הכול מאות שקלים, אך אף אם נניח שכך – מאות שקלים על פני חודשים רבים ובעבור חמישה ילדים הם סכום זניח שאין בייחוסו לאב כדי לסתור את הקביעה כי אכן כלל העלויות בתחום הביגוד וכדומה רובצות על כתפי האם.

הצדדים לא פירטו לפנינו את חלוקת ההוצאות הנטענת, אליבא דכל אחד מהם, בין ביגוד למזון, ציוד לבית הספר, נסיעות, ספרים ומשחקים ועוד כהנה וכהנה – כל העלויות הכרוכות בגידול ילדים ולא כל שכן שלא קיימנו דיון הוכחות בנושא זה. כך גם בנוגע לסך הכול של ההוצאות.

המערערת אומנם טענה כי בהיות הצדדים נשואים היו ההוצאות בעבור כל ילד כ-1,800 ש"ח, אולם הדברים לא הוכחו והתחשיב הבנוי על חלוקת סך כל הוצאות הבית למניין הנפשות (הורים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וילדים) רחוק מלהיחשב מדויק ומכזה העדיף על התחשיבים הכלליים המקובלים. זאת ועוד, ההוצאות בהיות הבית על מכוננו כללו אכן את מזונם של הילדים בכל ימות השבוע, לרבות בימים שבהם הילדים נמצאים כיום אצל האב, כללו לכאורה גם את הוצאות החזקת המדור ולא כללו הנחות בשל היות האם חדיהורית כיום. מאידך גיסא המשיב טען להפחתת עלויות בשל חלוקת זמני השהות, וכאמור לעיל, וממוצא הדברים נראה כי הסכים כי הבסיס הוא הסכום המקובל של כ-1,400 ש"ח לחודש לילד. לגישתו באשר לשיעור ההפחתה אין אנו מסכימים כאמור לעיל, אך את הבסיס יש לקבל, אם כי בהסתייגות מסוימת: עלות מזונות של חמישה ילדים אינה עלות מזונו של יחיד כפול חמש – ברכישה בכמויות גדולות יותר, המחיר לרוב נמוך יותר (והיא אף מצדיקה כלכלית נסיעה למקומות זולים יותר משמצדיקה זאת רכישה ליחיד, וזולה היא אף לאחר תוספת עלות הנסיעה), הדבר נכון לעיתים גם בנוגע לביגוד ולמרכיבים אחרים. בחישוב הכללי סבורים אנו שיש להעמיד את עלות ה'מזונות' לחמישה ילדים על כ-6,000 ש"ח, לא כולל מדור והוצאות חינוך (שלענייננו ראה להלן). בשקלול האמור לעיל שבענייננו עלות המזון כפשוטו מתחלקת בין הצדדים באופן שבו האם נושאת במעט יותר מ-60% ממנה (בהתאם לאמור כתוצאה של היות שלושה מהילדים אצל האב מחצית מהזמן, ילדה אחת – אצל האם כל הזמן, וילד אחד – רוב הזמן אצל האם אבל עם זמני שהות מסוימים גם אצל האב), ועלותם של מרכיבים אחרים הכלולים במזונות מוטלת כולה או כמעט כולה על כתפי האם, יש להעמיד את החיוב על 4,500 ש"ח.

ז. מרכיב נוסף הוא עלות החינוך:

על פי דין תורה חינוכם של הילדים הוא חובה המוטלת על האב. הנורמה של 'מחציות' יש לה מקום בנוגע לעלויות שאינן עיקרן של ההוצאות החינוכיות אלא נלווים למיניהם, חוגים, שיעורי עזר וכדומה, שאף הם – אם חיוניים הם מוטלת עלותם על האב, אלא שאם אינם חיוניים אפשר שפטור הוא מהם מכול וכול, וכדי לחסוך מכלל הצדדים התדיינויות מתישות ויקרות על כל הוצאה והוצאה אם הכרחית היא אם לאו נוצרה הנורמה של חלוקה שוויונית של הוצאות אלה, כמעין פשרה או 'דין כעין פשרה' (וכך גם בנוגע להוצאות רפואיות חריגות). לכן על אף שהיה מקום להטיל על האב את כל ההוצאות הישירות של חינוך הילדים לא נחרוג מן מנהג בתי הדין ונשאיר את המנהג המטיל על האב והאם לשאת במשותף בהוצאות החינוך.

ח. עד כה קבענו את הקביעות העקרוניות בנוגע לחובתו של האב, אולם נותר לנו לבחון את הטענות בדבר יכולותיו שהרי אם אין הוא יכול לשאת בתשלום, "המזן הסלע נוציא לכם מים?"

נעיר כי לאחרונה נתן מותב אחר בבית דיננו, ששניים מחבריו חברים גם במותב זה, פסק דין (בתיק 1320290/1, פורסם) שבו לובנה גם השאלה מתי יש בחוסר היכולת כדי לקבוע כי האב אינו חייב ומתי אין בה כדי לקבוע כך ושומה על בית הדין לקבוע את חיובו העקרוני של האב, גם אם חוסר היכולת מונע את הגבייה בפועל. מכל מקום בענייננו אין אנו זקוקים לחלוקה זו ועל כן דיינו בהערה על קיומה – כדי שלא ישתמע כי לעולם סבורים אנו שהיכולת מגדירה גם את החיוב.

אין חולק כי האב הצהיר בבקשתו לקבל הלוואת משכנתה על הכנסות בסך כולל של כ-18,000 ש"ח, טענתו כי הצהרה זו שקרית הייתה – בעייתית, ולכל הפחות עלינו לומר כי משטוען הוא אותה הרי שגם אם נקבל אותה לגופה ונניח שאין אותה הצהרה מהווה ראיה להכנסותיו האמיתיות מכל מקום מינה ובה עולה גם כי האמון שאפשר לתת בטענות כאלה או אחרות שלו – אינו רב. מי שלדבריו הונה את הבנק כדי להוציא ממנו ממון – וגם קבלת הלוואה בתנאים שהמלווה לא היה מסכים ליתן בהם את ההלוואה ותוך השלייתו והונאתו כי התנאים שונים הם היא הוצאת ממון שלא כדין – הרי הוא 'חשיד אממונא' שלא נוכל לתת אמון בטענותיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעבר לכך, דברי האב לבנק בנוגע להכנסותיו גובו לפחות בחלקם גם במסמכים, והסבר, וודאי הסבר המניח את הדעת – תשובה לשאלה כיצד תוכל הטענה כי דברים אלה שקריים היו לדור בכפיפה אחת עם אותם מסמכים – לא קיבלנו.

אכן חלק מההכנסות שנטענו התם הם מעבודת האב כסופר סת"ם שלגביה טען להכנסה של כ-5,000 ש"ח לחודש ולא הציג מסמך התומך בכך, אולם הכנסה זו לא הוכחה בדבריו גם כעת. הצדדים התווכחו אם אכן מדובר בסכום זה בלבד או בסכום העולה עליו, ואף הופרחה לחלל אמירה כי סכום זה הוא 'אחרי ניפוח', אולם לא נטענה טענה ברורה לסכום (ממוצע) אחר. לאמור יש להוסיף גם כי אף אם לא הומצאה ראיה להכנסה ממרכיב ספציפי זה הומצאו תדפיסי חשבון בנק התומכים בטענה על סך כל ההכנסות התואם לשנטען בבקשת הלוואת המשכנתה.

ואומנם רכיב אחד בהכנסות שהוצהרו היה מעבודת האב בהוראה, ולגבי אכן נטען – ואף הוצגה ראיה – כי האב פוטר מעבודתו זו ואף זכה עקב כך לדמי אבטלה (לכאורה משום שהכנסותיו האחרות אינן מדווחות). איננו יודעים בוודאות אם הפיטורין אמיתיים הם או שמדובר ב"דלת מסתובבת" שלאחריה המשיך האב בעבודה זוהי או דומה ללא דיווח – בתוך עמנו אנו יושבים ומכירים תופעות כאלה בכלל, ואצל מי שאף מטענותיו עולה כי הוא עובד גם "בשחור" ושאף על אמינותו עמדנו כבר לעיל ודאי אין הדברים מופרכים – אבל אף אם נניח שאמיתיים הם הלוא הם מפנים לאב שעות נוספות לעבודתו כסופר סת"ם, ואם כשעבד בה במקביל לעבודתו בהוראה יכול היה להרוויח ממנה 5,000 ש"ח בחודש, הדעת נותנת כי כיום יכול הוא להרוויח ממנה יותר.

בין כך ובין כך, האב אינו "עני". האב מחזיק ברשותו דירה – דירה שהייתה דירתם המשותפת של הצדדים וכעת היא שלו בלבד לאחר שרכש את חלקה של האב, שוויה של הדירה כ-2,000,000 ש"ח. אומנם לצורך רכישת הדירה (רכישת חלקה של האם) נטל האב את הלוואת המשכנתה האמורה, ואומנם לשיטתו רכישת הדירה היא לטובת הילדים, אולם מי שיש בידו דירה בשווי כאמור אינו יכול להיחשב עני גם אם את חציה רכש מהלוואה, וגם אם יש לילדים תועלת מבעלותו של האב על הדירה אין בכך כדי לפטור אותו מהחובה הקודמת והבסיסית יותר של מזונות הילדים.

אם הכנסותיו או לפחות הכנסותיו הפוטנציאליות של האב הן כטענתה של האם או הכנסות קרובות לכך – 18,000 ש"ח לחודש – ודאי יכול הוא לשאת בחיובי המזונות על פי התחשיבים האמורים לעיל, גם אם בנוסף לכך משלם הוא לפירעון ההלוואה 4,300 ש"ח כטענתו לפנינו. אף אם לא כך הדבר, מי שברשותו דירה ששוויה כאמור יכול לגייס הלוואות, לרבות הלוואות עומדות, או להגיע להסכמים לפריסת הלוואות שכבר נטל באופן שונה משנפרסו, כדי לשלם את חובו למזונות; ולחילופין למכור את הנכס, לעבור לדירה זולה ממנו ולהשתמש בהפרשים לתשלום המזונות.

ט. תוצאת האמור היא כי על האב לשלם למזונות ילדיו – כולל מדור והחזקתו – 7,800 ש"ח, ובנוסף את מחצית עלויות לימודיהם של הילדים במוסדות החינוך – אף שמן הדין היה מקום לחייבו לשלם את כל עלויות לימודיהם של הילדים במוסדות החינוך (תוך שהאם תשתף פעולה בכל דבר שיידרש כדי למזער הוצאות אלה ואחרות באמצעות קבלת הנחה בשל היותה חדיהורית וכדומה, אולם אין בכך כדי להטיל עליה את כל נטל ההתרוצצות הנדרשת לשם כך וההתמודדות עם הליכי הביורוקרטיה השונים אלא כדי לחייבה לחתום על טפסים רלוונטיים שיגיש האב, אלא אם מבכרת האם להגישם בעצמה בשל הצורך לצרף מסמכים אישיים שלה) וכי הקביעה בדבר 'מחציות' האמורה בפסק דינו של בית דין קמא תיוותר בכל הנוגע לעלויות החינוך רק באשר להוצאות חינוך 'נוספות' כגון חוגים.

כאמור לעיל חלק מהסכומים האמורים הם על דרך אומדנה, וכך גם הקביעה כי האב יישא במחציות שהיא על דרך פשרה, כמקובל, אף שמן הדין אם ההוצאות חיוניות על האב לשאת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכולן ואם לאו – פטור הוא מהן. עם זאת קרוב לוודאי שהליך שבו היו כל אלה נבחנים לפרטיהם היה מניב תוצאה דומה. אם מבקש צד מהצדדים לעמוד על 'קוצו של יו"ד' ולבקש את קיומם של דינוי הוכחות שבהם יתבררו העלויות המדויקות של המזון לעומת הביגוד, למשל, או השאלה איזו הוצאה חיונית בהוצאות הרפואיות וחינוכיות ואיזו לא – רשאי הוא לבקש את קיומו של דיון כזה. אם כך יהיה יתקיים הדיון בבית הדין האזורי שישמע את הצדדים ויבחן את ראיותיהם ולאחר מכן יפסוק, ובלבד שפסיקתו תישען על העקרונות שנאמרו לעיל בדבר חלקו של האב בעלויות מדור והוצאותיו והפחתת חובו בשל שהות חלק מהילדים עימו בחלק מהזמן רק בנוגע למרכיבים שבהם יש הצדקה להפחתה זו. כל עוד לא יארע ככל האמור תעמוד פסיקתנו על מכונה לפחות כ'מזונות זמניים'.

י. בשולי הדברים נעיר כי בקשותיו של האב לאחרונה שבהן ביקש לדחות את הערעור תוך העלאת טענות רבות על תפקוד האם ומסוגלותה ההורית אינן רלוונטיות לעניין וראוי היה להן של תוגשנה. בקשות אלה יש להפנות לערכאה הדנה בשאלת משמורת הילדים והסדרי השהות, ומובן שככל שהללו ישונו ייתכן שישליך הדבר על המזונות, אך כל עוד לא שונו הללו – זקוקים הילדים למזונות בבית אימם, צורכיהם ושיעור חיובו של האב במדור אינם נגרעים בשלל טענותיו אלה של האב וכך גם לא האמור בנוגע ליכולותיו שלו.

יא. נוכח כל האמור אנו פוסקים ומורים כדלהלן:

1. הערעור מתקבל.

2. האב, המשיב, ישלם לידי האם, המערערת, בעבור מזונות ילדיהם הקטינים של הצדדים – כולל מדור והחזקתו – 7,800 ש"ח לחודש. סכום זה צמוד למדד ויעודכן אחת לחצי שנה, בתחילת חודשי פברואר ויולי – על פי המדדים שיתפרסמו במהלך החודשים ינואר ויוני. סכום זה הוא בעבור חמישה קטינים, אך נקבע גם בהתחשב בעיקרון "נר לאחד נר למאה" (הדבר נוגע גם לחלק האב ברכיב המדור והחזקתו). לכן לא יפחת בחמישית בהגיע כל קטין לבגרות אלא: בהגיע קטין אחד לבגרות יעמוד על 6,800 ש"ח לחודש, בהגיע הקטין השני לבגרות על 5,600 ש"ח, בהגיע השלישי לבגרות על 4,200 ובהגיע הרביעי לבגרות על 2,800 ש"ח. בנוסף ישלם האב את מחצית מהוצאות החינוך כפי שקבע בית הדין קמא.

3. חלק מן האמור מבוסס על חישובים שעל דרך האומדנה. אם יבקש מי מהצדדים לערוך חישוב מדויק יותר – זכאי הוא לעתור לבית הדין האזורי לשם כך, אולם בית הדין האזורי ידון בטענות העובדתיות ובראיות להן ויערוך על פיהן את החישובים והפסיקה בהתאם לקביעות העקרוניות דלעיל. ככל שכך יהיה יעמוד החיוב שנקבע כאן עד לפסיקה באותה עתירה כפסק דין למזונות זמניים, וככל שבסופו של הליך יתברר כי היה מדובר בבקשת סרק שכן התוצאה תצדיק את האומדנה האמורה ישקול בית הדין האזורי השתת הוצאות משפט.

4. אין צו להוצאות. הערובה להוצאות שהפקידה המערערת בקופת בית הדין – תושב לה.

5. פסק הדין מותר בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.

ניתן ביום ז' באייר התשפ"ב (8.5.2022).

הרב מיכאל עמוס

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה